

Martinus Malužinas¹

Pozycja ustrojowa prezydenta w systemie parlamentarnym i semiprezydenckim w świetle konstytucji litewskich z 1922 r. i 1992 r.

Słowa kluczowe: Prezydent, prerogatywy, konstytucja 1922, konstytucja 1992, Litwa

Keywords: President, prerogatives, constitution 1922, constitution 1992, Lithuania

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest analiza pozycji ustrojowej prezydenta w systemie parlamentarnym Litwy międzywojennej oraz w systemie semiprezydenckim Litwy współczesnej. W artykule wzięto pod uwagę regulacje konstytucji litewskich z 1922 r. oraz 1992 r., dokonując oceny najważniejszych przepisów prawnych, dotyczących pozycji ustrojowej głowy państwa. Temat będący przedmiotem analizy jest nadal aktualny, gdyż Litwa podobnie jak w okresie pierwszej niepodległości, po latach wróciła w dużej mierze do przedwojennych rozwiązań (m.in. reaktywując instytucję głowy państwa). Wskazanie różnic i podobieństw w zakresie pozycji ustrojowej instytucji głowy państwa w świetle litewskich ustaw zasadniczych wydaje się być zagadnieniem wartym naukowej eksploracji.

¹ ORCID ID: 0000-0002-2772-9534, magister, Katedra Teorii Polityki i Myśli Politycznej, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Uniwersytet Łódzki. E-mail: martinasmalužinas@gmail.com.

Abstract**The Political Position of the President in the Parliamentary and Semi-presidential Systems in the Light of the Lithuanian Constitutions of 1922 and 1992**

This article aims to analyze the political position of the president in the parliamentary systems of interwar Lithuania and the semi-presidential system of modern Lithuania. The analysis covers the regulations of Lithuanian constitutions of 1922 and 1992. The article assesses the most important legal provisions concerning the political position of the head of state. The subject of the analysis is still relevant, as Lithuania, like during the first independence period, adopted the same political system, restoring its pre-war solutions (including reactivating the institution of the head of state). Identifying the differences and similarities in the systemic position of the institution of the head of state in the light of the Lithuanian basic laws seems to be an issue worth scientific research.

✱

I. Wprowadzenie

W polskiej literaturze przedmiotu niewiele miejsca poświęca się ewolucji pozycji ustrojowej prezydenta w I i II Republice Litewskiej². Podejmując tę problematykę warto zauważyć, iż interesującym punktem odniesienia w tym kontekście jest okres II Republiki Litewskiej, który mocno przypomina niepodległą Litwę z okresu międzywojennego. W początkowej fazie odbudowania II RL weszła w życie dawna konstytucja z 1938 r. Opracowując nową usta-

² Por.: P. Kierończyk, *Litewskie konstytucje z okresu międzywojennego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2000, t. VI; P. Kierończyk, *Zamach stanu na Litwie w 1926 r. i jego konstytucyjno prawne następstwa. Antecedencje i przebieg zamachu*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2017, t. XX; D. Blažytė-Baužienė, M. Tamošaitis, L. Truska, *Lietuvos Seimo istorija XX–XXI a. pradžia*, Vilnius 2009; A. Krupavičius, *Litewski semiprezydencjalizm: korzenie, konstrukcja, wyzwania* <http://www.forum-pl-lt.com/index.php/pl/polityka-wewnetrzna/10-algis-krupavicius-lite-wski-semiprezydencjalizm-korzeniekonstrukcja-wyzwania> (20.11.2021); M. Maksimaitis, *Lietuvos prezidento konstitucinio statuso raida 1918–1940. Prezidentas valstybinės valdžios institucijų sistemoje*, Vilnius 2011; M. Maksimaitis, *Lietuvos valstybės konstitucijų istorija: XX a. pirmoji pusė: monografija*, Justitia, Vilnius 2005.

wę zasadniczą z 1992 r., wzorowano się na zasadach charakterystycznych dla demokracji litewskiej z okresu I RL, a przywrócenie instytucji głowy państwa i poszerzenie katalogu konstytucyjnych uprawnień prezydenta dało mu silną legitymację do działania, co było w dużej mierze związane z uwarunkowaniami natury historycznej³. Prezydent jest organem władzy wykonawczej, składającej się na Litwie z głowy państwa i rządu, jednak jego pozycja wśród pozostałych organów władzy nie jest wiodąca⁴. Celem niniejszego artykułu jest analiza pozycji ustrojowej prezydenta w systemie międzywojennej oraz współczesnej Litwy w oparciu o przepisy konstytucji litewskich z 1922 r. oraz 1992 r.

II. Pozycja prezydenta w świetle konstytucji z 1922 r.

W dniu 1 sierpnia 1922 r. została uchwalona, a 6 sierpnia 1922 r. weszła w życie pierwsza stała litewska konstytucja. Stanowiła ona fundament ustroju parlamentarnego I RL. Na mocy konstytucji Sejmowi Ustawodawczemu nadana została kluczowa pozycja ustrojowa w systemie politycznym Litwy. Egzekutywa składała się wówczas z instytucji prezydenta i Rady Ministrów.

Jednym z charakterystycznych postanowień konstytucji I RL była regulacja dotycząca wyboru głowy państwa przez Sejm Ustawodawczy. Kandydatem na urząd prezydenta mógł zostać obywatel litewski, dysponujący czynnym prawem wyborczym do Sejmu i będący w wieku nie młodszym niż 35 lat. Wyboru prezydenta dokonywano w wyborach tajnych większością bezwzględną. W przypadku, gdy żaden z kandydatów nie uzyskał absolutnej większości głosów, prezydenta wyłaniano spośród dwóch kandydatów z maksymalną liczbą głosów. W przypadku, gdy dwaj kandydaci uzyskaliby równą liczbę głosów, za wyłonionego uznawano kandydata starszego wiekiem. Kadencja prezydenta trwała 3 lata i możliwe było sprawowanie funkcji głowy państwa przez dwie kadencje z rzędu (§ 44). Dopuszczalny był wybór tej samej osoby na trzecią kadencję, jednak pod warunkiem przerwy między ka-

³ Potwierdzają to argumenty m.in.: J. Zieliński, *Instytucjonalizacja przemian ustrojowych na Litwie, Łotwie i w Estonii*, Warszawa 2004, s. 45; A. Kasekamp, *Historia państw bałtyckich*, Warszawa 2013, s. 123; A. Krupavičius, op.cit.

⁴ M. Giżyńska, *Instytucja prezydenta w Republice Litewskiej*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2019, nr 4, s. 116.

dencjami. Zgodnie z konstytucją Sejm większością 2/3 głosów ustawowej liczby posłów mógł usunąć prezydenta z urzędu.

W zakresie uprawnień prezydenta znajdowały się stosunkowo skromne, prerogatywy, w tym m.in. reprezentowanie państwa na arenie międzynarodowej (§ 46).

Do istotnych kompetencji prezydenta należało podpisywanie uchwalonych przez parlament ustaw, natomiast w przypadku występowania wątpliwości głowy państwa co do słuszności wprowadzonych w ustawie rozwiązań lub ich zgodności z konstytucją – posiadał on prawo weta zawieszającego (§ 50).

Zgodnie z § 46 konstytucji prezydent dysponował również prawem przyjmowania i mianowania przedstawicieli dyplomatycznych⁵. Prezydent I RL na podstawie § 42 konstytucji posiadał także inne prerogatywy kreacyjne. Wymienić tu należy m.in.: powołanie i odwołanie Kontrolera Państwowego czy niektórych funkcjonariuszy publicznych. Na wypadek konfliktu zbrojnego – na wniosek Rady Ministrów, prezydent mianował naczelnego dowódcę sił zbrojnych (§ 53). W myśl § 47 i 57 ustawy zasadniczej prezydent mianował prezesa Rady Ministrów i dokonywał aktu powołania pozostałych członków gabinetu. Na jego ręce – zgodnie z prawem – składana miała być dymisja całego rząd. Prezydent odwoływał z funkcji poszczególnych ministrów, którym Sejm wyraził wotum nieufności. Zgodnie z § 54 w sytuacjach szczególnie ważnych prezydent mógł zwoływać Radę Gabinetową. Prezydent miał prawo wystąpić o sprawozdanie z wykonania planu działalności Rady Ministrów oraz poszczególnych jej członków. Zgodnie z § 52 ustawy zasadniczej głowa państwa posiadała także prawo rozwiązania Sejmu bez wyjaśnienia przyczyn. W zakresie tradycyjnych funkcji prezydent Litwy – posiadał prawo łaski (§ 51).

Ustrojodawca powierzając Sejmowi władzę ustawodawczą, wybór głowy państwa, kontrolę nad Radą Ministrów oraz rewizję konstytucji, przyznał w ten sposób parlamentowi dominującą pozycję ustrojową, podporządkowując mu egzekutywę. Jak zauważa Michał Pius Römer, nawet prawo rozwiązania Sejmu przez głowę państwa oznaczało jego dymisję, gdyż wiązało się z wyborem nowego prezydenta⁶.

⁵ M. Römer, *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*, Mintis, Vilnius 1990, s. 57.

⁶ M. Römer, *Organizacja władzy politycznej w rozwoju konstytucyjnym Republiki Litewskiej*, „Wydawnictwa Grup Polskich Porozumień Prawniczych z Zagranicą” 1939, z. 4, s. 57.

Konstytucja z 1922 r. przetrwała zaledwie cztery lata. Prawicowy zamach stanu zorganizowany przez skrajną opozycję antyparlamentarną i Antanasa Smetonę obalili z nocy 16 na 17 grudnia 1926 r. ostatni konstytucyjny rząd I RL. Konstytucję z 1922 r. zastąpiła oktrojowana konstytucja z 1928 r., na mocy której nie dość, że poważnie zrekonstruowano Sejm litewski, to także ograniczono dość widocznie jego kompetencje. Nowa ustawa zasadnicza uchwalona z inicjatywy rządu dyktatorskiego, uczyniła z instytucji prezydenta strażnika całego systemu politycznego, wyposażając głowę państwa w szerokie prerogatywy, które dawały mu władzę prawie absolutną. Taki porządek instytucjonalny przetrwał do początku II wojny światowej⁷. W okresie największego konfliktu zbrojnego Litwa, podobnie jak pozostałe państwa bałtyckie, znalazła się pod dominacją radziecką, co doprowadziło do upadku I RL.

III. Pozycja głowy państwa w świetle Konstytucji Republiki Litewskiej z 1992 r.

W 1991 r. – po ponad pięćdziesięcioletniej przerwie, na mapie politycznej świata znalazło się ponownie niepodległe państwo litewskie. Litwa stanęła przed koniecznością przeprowadzenia radykalnych zmian – przede wszystkim w zakresie relacji pomiędzy władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą oraz struktury instytucjonalnej państwa. Dążąc do podkreślenia ciągłości bytu państwowego i więzi z I RL, postanowiono odwołać się do doświadczeń właśnie z konstytucji z 1922 r. W trakcie prac nad kształtem nowej ustawy zasadniczej rozważano przyjęcie trzech modeli rozwiązań ustrojowych: francuskiego, amerykańskiego i klasycznego modelu parlamentarnego. Podobnie jak w okresie pierwszej niepodległości – punktem rozbieżności była przyszła pozycja ustrojowa głowy państwa⁸. W dniu 23 maja 1992 r. odbyło się na Litwie referendum, w którym zdecydowano o poszerzeniu uprawnień głowy państwa. Ponadto wprowadzono bezpośrednie wybory głowy państwa, z możliwością przeprowadzenia drugiej tury elekcji (z udziałem dwóch kandydatów z najwyższą liczbą uzyskanych głosów w pierwszej turze). W tym zakresie symptomatyczne jest, że system II RL określa się często mianem półprezy-

⁷ A. Miller, *Nowa Konstytucja Państwa Litewskiego*, F. Hoesick, Warszawa 1930, s. 50.

⁸ M. Giżyńska, *Sąd konstytucyjny Republiki Litewskiej*, Olsztyn 2009, s. 23.

denckiego, co w dużej mierze jest wynikiem tego, że w porównaniu do poprzednio funkcjonujących rozwiązań – pozycję ustrojową głowy państwa w II RL wzmacnia fakt jego elekcji w drodze bezpośrednich i powszechnych wyborów oraz poszerzenie katalogu konstytucyjnych uprawnień. Takie rozwiązania ustrojowe są odmienne w stosunku do tych z I RL (kiedy wybór głowy państwa należał do kompetencji Sejmu, a jego uprawnienia były skromniejsze)⁹.

Litewska konstytucja z 1992 r. przewiduje mechanizm gwarancji, mający zapobiec transformacji rządów semiprezydenckich w rządy autorytarne, co jest wynikiem doświadczeń historycznych – m.in. tych z okresu dwudziestolecia międzywojennego. W przyjętej konstrukcji ustrojowej po raz kolejny zauważalna jest silna pozycja Sejmu (choć uznać należy, iż jest ona nieco mniejsza niż w konstytucji z 1922 r.), a regulacje dotyczące głowy państwa przypisują mu rolę charakterystyczną dla prezydenta w systemie semiprezydenckim.

Zgodnie z art. 78 konstytucji głowa państwa wybierana jest w wyborach powszechnych na 5-letnią kadencją. Ten sam kandydat może być wybrany na prezydenta nie więcej niż dwa razy z rzędu¹⁰.

Prerogatywy głowy państwa – podobnie jak w konstytucji z 1922 r. dotyczą zarówno polityki wewnętrznej, jak i zagranicznej państwa. Zgodnie z obowiązującą konstytucją uprawnienia prezydenta II RL nie wymagają złożenia kontrasygnaty przez premiera. Prezydent jako najwyższy reprezentant państwa litewskiego rozwiązuje kluczowe kwestie w zakresie polityki zagranicznej, jak również wspólnie z gabinetem ministrów kieruje tym obszarem działalności państwa (art. 84 pkt 1)¹¹. W myśl art. 84 pkt 2 ustawy zasadniczej prezydent podpisuje umowy międzynarodowe i przekazuje je Sejmowi do zatwierdzenia. Zgodnie z regulacjami art. 84 pkt 3 prezydent na wniosek Rady Ministrów powołuje i odwołuje przedstawicieli dyplomacji Republiki Litewskiej w innych państwach i przy organach międzynarodowych, a także akredytuje i przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych innych państw oraz nadaje rangi dyplomatyczne.

Do prerogatyw prezydenta należy mianowanie i odwoływanie Prezesa Rady Ministrów (art. 84 pkt 4). Podobnie jak w przypadku przepisów w konstytu-

⁹ A. Kasekamp, *op.cit.*, s. 181.

¹⁰ M. Giżyńska, *Instytucja Prezydenta...*, s. 111–113.

¹¹ E. Kūris, *Konstitucija, teisė kūrairkonstitucinė kontrolė: retrospekciniai ir metodologiniai svarstymai*, „Lietuvos notarų rūmai” 2020, nr 13, s. 53.

cji z 1922 r. – prezydent odwołuje premiera rządu, dokonując tego za aprobatą Sejmu (art. 84 pkt 5)¹².

Na podstawie art. 84 pkt 6 konstytucji – podobnie jak w przypadku konstytucji z 1922 r. – w momencie wyboru nowego parlamentu prezydent przyjmuje dymisję Rady Ministrów i jednocześnie powierza dotychczasowemu rządowi pełnienie dotychczasowych funkcji do momentu desygnowania nowego gabinetu. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prezydent przyjmuje dymisję konkretnych ministrów – może przy tym powierzyć im dotychczasowe zadania do momentu wyłonienia następcy ustępującego ministra. W myśl art. 84 pkt 8 konstytucji w przypadku dymisji rady ministrów, na prezydencie spoczywa obowiązek przedłożenia parlamentowi kandydatury nowego szefa rządu w przeciągu piętnastu dni. Zgodnie z art. 84 pkt 9 ustawy zasadniczej – podobnie jak w przypadku konstytucji z 1922 r. – na wniosek nowego Prezesa Rady Ministrów głowa państwa dokonuje aktu desygnowania i odwołania członków rządu¹³.

Ponadto głowa państwa ma obowiązek mianować i odwoływać funkcjonariuszy publicznych (w art. 84 pkt 10). Ponadto prezydent przedkłada Sejmowi listę kandydatów na sędziów Sądu Najwyższego oraz przedstawia Sejmowi kandydaturę prezesa Sądu Najwyższego Republiki Litewskiej. Do jego kompetencji należy także powołanie sędziów Sądu Apelacyjnego oraz mianowanie prezesa Sądu Apelacyjnego. Jako prerogatywę prezydenta wymienić należy także powoływanie sędziów oraz prezesów sądów w jednostkach podziału administracyjnego państwa, a także wnioskowanie do Sejmu o nominację trzech sędziów do Sądu Konstytucyjnego (art. 84 pkt 12)¹⁴.

Zgodnie z postanowieniami konstytucji prezydent jest najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych państwa (podobne regulacje były zawarte w konstytucji z 1922 r.). Do szczególnych kompetencji prezydenta w tym obszarze należy mianowanie i odwoływanie dowódcy wojska i szefa służby bezpieczeństwa Litwy (za zgodą Sejmu) – art. 84 pkt 14¹⁵. Nadmienić nale-

¹² A. Jakubčionis i inni, *Lietuvos konstitucionalizmas: ištakos, raida ir dabartis*, Vilnius 2018, s. 389.

¹³ M. Giżyńska, *Instytucja prezydenta...*, s. 110.

¹⁴ A. Jakubčionis i inni, op.cit., s. 389.

¹⁵ K. Prokop, *Funkcje Prezydenta Republiki Litewskiej w świetle Konstytucji z 1992 r.*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, z. 20, s. 273 i n.

ży, że do prerogatyw głowy państwa należy także nadawanie najwyższych stopni wojskowych. Dla realizacji większości działań głowy państwa w zakresie jego zwierzchnictwa nad siłami zbrojnymi niezbędna jest aprobata Ministra Obrony Narodowej.

W przypadkach występowanie szczególnych zagrożeń dla suwerenności państwa, integralności jego terytorium lub w razie ataku zbrojnego na Republikę Litewską – prezydent ma możliwość podjęcia decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego oraz mobilizacji, jednakże wydawane przez jego decyzje podlegają aprobacie Sejmu na pierwszym z kolei posiedzeniu (art. 84 pkt 16)¹⁶.

Wśród uprawnień głowy państwa należy wymienić także prawo do zwracania się do Sejmu z corocznym orędziem o stanie państwa i głównych kierunkach polityki wewnętrznej i zewnętrznej (art. 84 pkt 18). Prezydent ma także prawo do zwołania w dowolnym czasie nadzwyczajnego posiedzenia Sejmu¹⁷.

Do ważnych uprawnień głowy państwa litewskiego – zgodnie z art. 84 pkt 20 – należy zarządzanie wyborów do Sejmu Ustawodawczego, a w sytuacjach przewidzianych w art. 58 pkt 2 – także przedterminowych wyborów parlamentarnych¹⁸. Ponadto prezydent nadaje i pozbawia obywatelstwa Republiki Litewskiej (art. 84 pkt 21), przyznaje odznaczenia państwowe (art. 84 pkt 22), stosuje prawo łaski w szczególności wobec osób skazanych prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo (art. 84 pkt 23). Zauważyć należy, że podobne regulacje prawne w wymienionych obszarach wprowadzała konstytucja z 1922 r.

W zakresie stanowienia prawa – podobnie jak w konstytucji z 1922 r. – Prezydentowi przewidziano dość skromne kompetencje. Zgodnie z art. 84 pkt 24 podpisuje ustawy i zarządza ich ogłoszenie, mając jednocześnie możliwość odmowy tych czynności i odesłania Sejmowi ustaw ze swoimi uwagami (art. 71)¹⁹.

¹⁶ A. Jakubčionis i inni, op.cit., s. 390.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ T. Godlewski, *Udział Prezydenta Republiki Litewskiej w ustawodawstwie*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 3, s. 38.

¹⁹ M. Giżyńska, *Procedura legislacyjna w Republice Litewskiej*, „Studia Prawnoustrojowe” 2009, nr 9, s. 120; D. Górecki, *Zasady zmiany Konstytucji Republiki Litewskiej*, [w:] *Zasady zmiany konstytucji w państwach europejskich*, red. R. Grabowski, S. Grabowska, Warszawa 2008, s. 187–195.

IV. Podsumowanie

Porównując pozycję ustrojową głowy państwa w litewskich konstytucjach z 1922 r. i 1992 r. stwierdzić można, że rola prezydenta we współczesnej Litwie jest silniejsza niż na Litwie międzywojennej. Różnica ta nie jest jednak znacząca, bowiem uprawnienia głowy państwa nie zostały diametralnie poszerzone w konstytucji z 1992 r. Najważniejszą zapewne zmianą jest tryb wyboru głowy państwa, który wpływa zapewne na większą niż wcześniej rolę prezydenta. Warto nadmienić w tym miejscu, iż ograniczone prerogatywy prezydenta w I RL były wynikiem czerpania wzorców z ówczesnych demokracji zachodnich. W przypadku II RL ostrożność w poszerzaniu uprawnień głowy państwa była rezultatem negatywnych doświadczeń Litwinów z autorytaryzmem wprowadzanym przez prezydenta Antanasa Smetonę.

Analiza przepisów konstytucyjnych pozwala zauważyć, że system rządów przyjęty w konstytucji z 1992 r. – nie stanowi próby szukania całkowicie nowej drogi ustrojowej, lecz odwołuje się w wielu przypadkach do rozwiązań z poprzedniej ustawy zasadniczej. W przypadku regulacji dotyczących głowy państwa – jak wspomniano wcześniej – wprowadzono kilka istotnych zmian. Konstytucja z 1922 r. praktycznie całkowicie podporządkowała Sejmowi głowę państwa, czyniąc z prezydenta biernego uczestnika życia politycznego. Osłabiono w ten sposób rolę władzy wykonawczej w systemie politycznym Litwy. Obecnie obowiązująca konstytucja II Republiki Litewskiej – oprócz wprowadzenia bezpośrednich wyborów prezydenckich – także wzmacnia uprawnienia tego organu egzekutywy. W celu zapobieżenia nadmiernej dominacji Sejmu – litewski ustrojodawca postanowił powiązać w kilku obszarach instytucję prezydenta z władzą ustawodawczą (m.in. nadając głowie państwa uprawnienia zarządzania wyborów, zwoływania pierwszego posiedzenia Sejmu i in.). Taka konstrukcja przyjętych rozwiązań oznacza, iż litewska ustawa zasadnicza przewiduje dla instytucji głowy państwa rolę gwaranta ciągłości oraz stabilności funkcjonowania państwa, jak również mediatora pomiędzy poszczególnymi ośrodkami władzy. Podstawowa różnica między pozycją ustrojową prezydenta w konstytucji z 1922 r. a z konstytucji z 1992 r. polega na tym, iż obecnie instytucja głowy państwa posiada szerszy katalog uprawnień dyskrecyjnych pozwalających mu na aktywny udział w życiu politycznym Litwy. Jak słusznie zauważa Monika Giżyńska – dotychczasowa „praktyka funk-

cjonowania urzędu Prezydenta pokazuje, że dla jego realnego funkcjonowania ogromne znaczenie ma osobowość osoby wybranej na urząd prezydenta, mniej zaś same normy prawne²⁰.

Literatura

- Blažytė-Baužienė D., Tamošaitis M., Truska L., *Lietuvos Seimo istorija XX-XXI a. pradžia*, Vilnius 2009.
- Giżyńska M., *Instytucja Prezydenta w Republice Litewskiej*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2019, vol. 24, nr 4.
- Giżyńska M., *Procedura legistacyjna w Republice Litewskiej*, „Studia Prawnoustrojowe” 2009, nr 9.
- Giżyńska M., *Sąd konstytucyjny Republiki Litewskiej*, Olsztyn 2009.
- Godlewski T., *Udział Prezydenta Republiki Litewskiej w ustawodawstwie*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 3.
- Górecki D., *Zasady zmiany Konstytucji Republiki Litewskiej*, [w:] *Zasady zmiany konstytucji w państwach europejskich*, red. R. Grabowski, S. Grabowska, Warszawa 2008.
- Jakubčionis A., i inni, *Lietuvos konstitucionalizmas: ištakos, raida ir dabartis*, Vilnius 2018.
- Kasekamp A., *Historia państw bałtyckich*, Warszawa 2013.
- Kierończyk P., *Litewskie konstytucje z okresu międzywojennego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2000, t. VII.
- Kierończyk P., *Zamach stanu na Litwie w 1926 r. i jego konstytucyjnoprawne następstwa. Antecedencje i przebieg zamachu*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2017, t. XX.
- Krupavičius A., *Litewski semiprezycjonalizm: korzenie, konstrukcja, wyzwania*, <http://www.forum-pl-lt.com/index.php/pl/polityka-wewnetrzna/10-algis-krupavicius-litewski-semiprezycjonalizm-korzenie-konstrukcja-wyzwania>.
- Kūris E., *Konstitucija, teisėkūra ir konstitucinė kontrolė: retrospekciniai ir metodologiniai svarstymai*, „Lietuvos notarų rūmai” 2020, nr 13.
- Maksimaitis M., *Lietuvos prezidento konstitucinio statuso raida 1918–1940. Prezidentas valstybinės valdžios institucijų sistemoje*, Vilnius 2011.
- Maksimaitis M., *Lietuvos valstybės konstitucijų istorija: XX a. pirmoji pusė: monografija*, Vilnius 2005.
- Miller A., *Nowa Konstytucja Państwa Litewskiego*, Warszawa 1930.
- Prokop K., *Funkcje Prezydenta Republiki Litewskiej w świetle Konstytucji z 1992 r.*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, z. 20.
- Römer M., *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*, Vilnius 1990.

²⁰ M. Giżyńska, *Instytucja prezydenta...*, s. 116.

Römer M., *Organizacja władzy politycznej w rozwoju konstytucyjnym Republiki Litewskiej*, „Wydawnictwa Grup Polskich Porozumień Prawniczych z Zagranicą” 1939, z. 4.
Zieliński J., *Instytucjonalizacja przemian ustrojowych na Litwie, Łotwie i w Estonii*, Warszawa 2004.